

PORTRETI U RELJEFU IVANA DUKNOVIĆA

(Table XXXIX—XL)

U obimnom i značajnom djelu hrvatskog renesansnog kipara *Ivana Duknovića* zasebnu cjelinu čini pet portreta u plitkom reljefu, od kojih su gotovo svi, i po vremenu i po prikazanim likovima, povezani s majstorovim boravkom kod kralja *Matije Korvina*; on je oko g. 1480. pozvao Ivana u Mađarsku, da mu izvrši više velikih radova na njegovim dvorcima.

U Umjetničkom muzeju u Budimpešti nalaze se dva reljefa, koji prikazuju *likove* samoga *Korvina* i njegove žene *Beatrice Aragonske* (T. XXXIX/2-3). Oba su reljefa izrađena u bijelom i zelenom mramoru, imaju profilirani okvir, koji svršava polukružno, a na bazi »*tabulu ansatu*« s imenom prikazanih lica, i s nemirnim dekorativnim vrpčama na njenim rubovima. Kao što je to više puta kazano, oni prikazuju mađarskoga vladara i njegovu suprugu prodornim i impresivnim realizmom. Kralj je golobrad, ima dugu valovitu kosu, ovjenčan je vijencem hrastova lišća, koji svršuje nemirnom zauzlanom vrpcom, koja leti, odjeven je u raskošnu haljinu s krznenim ovratnikom, a ima bogatu kolajnu oko vrata. Odjevena u bogatu odjeću od brokata s ovratnikom od čipaka, bucmasta kraljica ima vlasi pokrite laganim i bogato nabranim dugim velom. Na temelju stilske analize *Adolfo Venturi*, pripisao je oba ta reljefa, (još dok su se nalazila u bečkom Dvorskom muzeju¹), trogirskome kiparu Ivanu Duknoviću². Onom istom oštroumnošću, kojom je Ivanu pripisao *kipove sv. Ivana*

¹ Oba su se ta reljefa nalazila u bečkom Dvorskom muzeju, dok nisu g. 1934. prema sporazumu u Veneciji iz g. 1932., prenesena u Umjetnički muzej u Budimpešti. Vidi o tome prijelazu bilješku u *Az országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei*, VII, 1931.—1934., Budapest 1935., str. 174—175, 188.

² *Venturi A.*, *Notizie da Berlino e da Vienna*, *L'arte* X, Roma 1907., str. 312. S Duknovićem te je reljefe povezivao već *Divald Kornel*, Budapest 1903, str. 147. Da su ta dva reljefa djelo Ivana Duknovića slažu se, među ostalim, i: *F. Schottmüller*, *Giovanni Dalmata*, *Thieme-Becker*, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, VIII, Leipzig 1913., str. 304; *Gerevich T.*, *A régi magyar művészet európai helyzete*, *Minerva*, II, 1923., str. 118; *Banfi*, *Giovanni da Traù detto il Dalmata*, *Archivio storico per la Dalmazia*, XV., Roma 1933., sv. 90, str. 22.

Evangeliste i sv. Tome u trogirskoj kapeli bl. *Ivana Ursinija* (a to se neočekivano potvrdilo u kasnije otkrivenoj majstorovoj signaturi na prvome kipu i arhivskom izvoru za drugi), *Venturi* je uočio Duknovićeve stilske elemente na ovim dvjema skulpturama. Specifični majstorov rez dljetom, koji potječe iz antiknih skulptura, njegov tako karakteristični način obradbe vlasi i inkarnata, lična obradba očiju i putenih izbočenih usana, uvjerljivi su razlozi, koji nam obrazlažu tu atribuciju. *Venturi* je teza imala tokom godina više protivnika, koji nisu, smatramo, uspjeli, da je obesnaže. Posljednji je među njima mađarski historičar umjetnosti *Simon Meller*; on je pokušao povezati oba peštanska portreta s talijanskim zlatarom, kiparom i medaljarom *Giancristoforo Rommano*³, koji je kao kipar sudjelovao na radovima pavijske *Certose*. Naslanjajući se na *Budiniso*vo približavanje tih reljefa lombardskim majstorima, koji su također radili na *Certosi* u Pavii, u prvom redu s *Albertom Maffiolom da Carrara* i sa *Benedettom Brioscom*⁴, *Meller* je uzeo kao uži komparativni materijal *Giancristoforo*vo *poprsje Beatrice D'Este* u Louvreu i njegove medalje *Isabelle D'Este* i iste *Beatrice*, žene *Korvinove*. Ne osporavajući neke analogije karakteritoga karaktera, držimo, nakon iscrpne analize cjelokupnoga djela Ivana Duknovića (o njemu ćemo uskoro objelodaniti posebnu monografiju), da je *Venturi*jeva analiza uočila bit problema. *Meller* iznosi u svojoj studiji i neprihvatljivu tvrdnju, da je *Korvinov* portret posthumni rad, koji bi *Giancristoforo* bio izradio prema poznatoj *Bertoldo*voj medalji, dok bi kraljičin lik bio direktno rađen

³ *Meller S.*, *Diva Beatrix*, *Zeitschrift für Kunstwissenschaft*, IX, 1955., str. 73 ss. Među ranijim pokušajima, da se ti reljefi oduzmu Duknoviću i pripisuju jednom nepoznatom lombardskom majstoru, koji bi bio radio i ma *Certosi* u Pavii, vidi: *Balogh Jolán*, *Adatok Milano és Magyarorszag kulturalis kapcsolatainak történetéhez*, *Kiadja a Budavari Tudományos Társaság*, Budapest 1928; *Schaffran E.*, *Matija Corvino Re dell'Ungheria ed i suoi rapporti col Rinascimento italiano*, *Rivista d'Arte*, XIV, 1932., str. 456.

⁴ *Budinis C.*, *Gli artisti italiani in Ungheria*, Roma 1936.

po modelu. Po Melleru su, naime, oba portreta izrađena tek oko g. 1507. u Napulju. Dok je portret kralja tako pun života, da bi se teško mogla dopustiti pretpostavka o posthumnoj rielaboraciji, još uvijek svjež i mladenački lik kraljice nam opet ne dopušta pretpostavljati, da je posrijedi lik žene u već podmaklim godinama, kakva je jamačno bila Beatrice oko g. 1507., kad je, preko petnaest godina poslije smrti muža, živjela u Napulju.

Još se jedan reljef s likom kralja Matije Korvina nalazi danas u bečkom *Kunstmuseumu*. Ovaj drugi reljef mađarskoga kralja — humaniste, koliko nam je poznato, nije bio do sada nikada reproduciran, a spominje se jedino u *Planiscig-Krisovu* katalogu zbirke skulptura bečkoga *Kunstmuseuma* kao talijanski rad oko g. 1480.⁵ Izrađen je na pačetvorinastom polju, od finoga mramora, danas raspuklom na desnom gornjem uglu: uokviren je samo sasvim niskom i jednostavnom, danas dijelom oštećenom, profilacijom. (T. XL/1).

Na ovome reljefu kraljevo je lice okrenuto prema desnoj strani. Odjeven u bogatu odjeću, kralj ima oko glave vijenac hrastova lišća, zavezan nemirnom lepršavom vrpcom. Neosporno je, da između ovih dvaju reljefa postoji uža veza. Ako uporedimo ovaj reljef s prethodnim, nalazimo mnogo analogija ne samo ikonografskog, već i likovnog karaktera. Susrećemo i tu klasični rez dljeteta, slični način obradbe usana, očiju i obrva, a javlja se i karakteristični hrastov vijenac s lepršavom vrpcom. Kategoričku atribuciju bečkog reljefa Ivanu Duknoviću veoma je teško, međutim, postaviti, budući, uz te neosporne analogije, nalazimo na tom portretu i niz razlika u stilu, a naročito izvjesnu hladnoću i tvrdoću u obradbi materije, koja odskaka osobito kod vrata i kose, na način koji teško možemo sresti čak i kod Duknovića mađarske faze.

Dok peštanski i bečki reljef zaista prikazuje kralja Matiju Korvina, dotle su s tim vladarom pogrešno identificirali lijepe reljef, uzidan iznad stubišta dvorišta male *Čipikove palače u Trogiru*⁶. *Fisković* je, ispitujući pred nekoliko godina ovaj reljef, postavio hipotezu, da bi taj reljef prikazivao venecijanskog humanistu *Marcantonija Ceccia*, zvanoga *Sabellico*, i to na temelju sličnosti sa *Sabellicovim* portretom u palači *Bolognetti* u *Vicovaru* i na temelju veza *Sabellica* i *Čipikovih*.⁷ *Sabellico* je, naime, bio prijatelj *Korio-*

lana Čipika, ispjevao mu je pjesmu u povodu smrti žene, izgorjele u požaru u *Kaštelima*, a povremeno mu je upućivao i poslanice.⁸

Trogirski reljef prikazuje mlada čovjeka, ovjenčana lovorovim vijencem i ogrnuta antiknom odjećom. Karakterističan je izraz tog zanimljivog profila, oštrog orlovskog nosa, naročito ispupčenih putenih usana i prodorna pogleda. Kratko podrezana kosa kovrča se u nemirnim čupercima ispod lovorovih listova, dok je klasični plašt zakopčan kopčom okruglog oblika. Reljef je uokviren profiliranim kamenim okvirom, poput ostalih u seriji (T. XL/2).

Fisković je uporedio ovaj reljef s drugim *Duknovićevim* radovima i naglasio očite srodnosti s već opisanim reljefom kralja *Matije Korvina* u *Budimpešti* i s poprsjem moreplovca i literate *Carla Zena*; poprsje se nalazi u *Muzeju Correr* u *Veneciji*. Kao i na ta dva portreta, javljaju se i ovdje tipični trokutasti nabori, tako karakteristični za *Duknovića*, koji se mogu mnogo bolje uočiti na slobodnim skulpturama, ali koji se naziru i na ovom plitkom reljefu. Izrazite ispupčane usne imaju ne samo spomenuti *Duknovićevi* portreti *Matije Korvina* i *Carla Zena*, već i mnogi drugi njegovi likovi, čak i anđeli, pa i njegovi portreti »*giçanta*« kao što je to portret pape *Pavla II.* *Duknovićev* se stil i ovdje može prepoznati u prikazivanju inkarnata, u, ovdje pojednostavljenoj, obradbi kose, u smještanju portreta u njegov prostorni okvir. Činjenica, što se reljef nalazi u *Trogiru*, i to u dvorištu palače velikog humaniste i *Duknovićeva* suvremenika *Koriorana Čipika*, još je jedan argumenat u prilog povezivanja i ovog reljefa s velikim majstorom naše renesanse.

Ovu seriju *Duknovićevih* reljefnih portreta završavamo portretom talijanskoga humaniste *Francesca Cintia (Cynthius)*; portret se nalazi u *Victoria and Albert Museumu* u *Londonu*⁹. Mladi dvadesetogodišnji ankonitanski »*poeta laureatus*«, koji je služio kao poklisar kralja *Matije Korvina*, prikazan je također u profilu, u stavu analognom opisanim reljefima. Ponosna držanja, s dugom kosom i lovorovim vijencem oko karakteristične renesansne kapice, opet vezenim lepršavom zauzlanom vrpcom, *Cintio* lik, uz *trogirski*, spada u najljepše u ovom nizu. Ima na tom reljefu, neospornih analogija s prva četiri u stavu, obradbi i u mnogim detaljima. Kosa mladoga humaniste prikazana je na karakterističan *Ivanov* način, samo što se — kao donekle i na peštanskom *Korvinu* — među čupercima vlasi javljaju male rupice, kao kod anđela *Mina da Fiesole* na grobnici pape *Pavla II.* to bi mogao biti odjek ili reminiscencija nekadašnje suradnje s tim majstorom (T. XXXIX/1).

⁵ *Bacotich A.*, Un carne consolatorio di *Marcantonio Sabellico a Coriolano Cipico di Tráú*, *Archivio storico per la Dalmazia*, XII, svezak 69, Roma 1931., str. 419—437.

⁹ *Peić M.*, Naša umjetnost u londonskim galerijama, *Vjesnik*, Zagreb 30. III. 1956.

⁵ *Planiscig-Kris*, Katalog der Sammlung für Plastik und Kunstgewerbe des kunsthistorisches Museums in Wien, Wien 1935., str. 55.

⁶ Da reljef prikazuje *Korvina* tvrde: *Révay G.*, *Ricordi d'arte ungherese nella Croazia e Dalmazia*, *Corvina*, Rassegna italo-ungherese, Budapest 1941. i novinar *Job Paál* u listu *Tiszántuli Független Uisag* od 6. kolovoza 1939. Da bi taj reljef prikazivao kralja *Matiju Korvina*, pretpostavlja o je i *Dellalle*, *Trogir*, *Trogir* 1936, str. 83.

⁷ *Fisković C.*, Djela *Ivana Duknovića* u *Trogiru*, *Historijski zbornik*, III., Zagreb 1950., br. 1—4, str. 235—237.

Cintiov je portret jamačno nastao u »mađarskom deceniju« Duknovićeva života, kao i dva Korvinova lika i lik kraljice Beatrice, s čime se slaže i Cintiov boravak na Korvinovu dvoru. Jedino je trogirski reljef mogao nastati koju godinu kasnije, možda u Veneciji, gdje ćemo sresti Ivana g. 1498., kako radi na oltaru za bratimsku dvoranu *Scuole di S. Marco*. S time bi bila u saglasnosti i identifikacija prikazane ličnosti sa Sabellicom, a i ona pomalo hladna i rafinirana nota, koju ne susrećemo u mađarskom opusu Ivana Duknovića, a koja se baš javlja u radovima, koje povezujemo s umjetnikovim boravkom u Veneciji, u prvom redu s već spomenutim portretom Carla Zena.

O djelima, koja je Duknović izradio na dvoru Korvina, znamo veoma malo, premda nam Kor-

vinova darovnica, kojom je kralj poklonio trogirskom kiparu dvorac Majkovac, pokazuje, kao i vijesti dubrovačkog humaniste *Ludovica Tuberoni Crijevića*, da je njegova uloga na Korvinovu dvoru bila od prvorazrednog značaja. Veliki broj djela, koja je starija mađarska historiografija povezala s našim velikim renesansnim kiparom, ne zasniva se na suvremenoj metodologiji, osnovanoj na stilskoj analizi. Jedino se oštećeni reljef *Bogorodice među svecima iz Diósgyőra* i prekrasan zdenac od crvenog mramora iz kraljeve ljetne rezidencije u *Višegradu*, otkopan g. 1941.—1942., mogu povezati, uz nekoliko drugih malih i nebitnih fragmenta, s našim majstorom. Promatrajući i sa tog gledišta Duknovićevi portreti u reljefu imaju veliko značenje; ono postaje to veće, što je riječ o djelima neospornog, visokog umjetničkog kvaliteta.

RIASSUNTO

In questo studio l'autore tratta di cinque ritratti in rilievo eseguiti dallo scultore dalmata Ivan Duknović (Giovanni Dalmata), dandone una dettagliata analisi stilistica, estetica e comparativa di queste opere del grande maestro del rinascimento dalmata. Si tratta del ritratto del re Mattia Corvino d'Ungheria e della sua consorte Beatrice d'Aragona nel Museo di Budapest, del ritratto dello stesso sovrano nel Museo di Vienna, del ritratto di un umanista nel cortile del palazzo Cippico a Trogir e del ritratto del poeta Francesco Cinzio nel Victoria and Albert Museum a Londra. Mentre nelle sculture di Budapest, Trogir e Londra l'autore individua con certezza la mano del Duknović, l'attribuzione della scultura viennese è molto problematica.

1. — Ivan Duknović: Portret Francesca Cintia, Victoria and Albert Museum, London
2. — Ivan Duknović: Portret kraljice Beatrice, Umjetnički muzej, Budimpešta
3. — Ivan Duknović: Portret kralja Matije Korvina, Umjetnički muzej, Budimpešta

2

3

1. — Ivan Duknović (?): Portret kralja Matije Korvina, Beč, Kunstmuseum

1

2

2. — Ivan Duknović: Portret humanista, Palača Čipiko, Trogir